

ΤΑ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ

ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

λήρης είναι κατά τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν τῆς πρωτοχρονιάς αἱ προηῆται διαφόρων καταστημάτων ἀπὸ ζωηρὰ κατὰ τὸν χρωματισμὸν καὶ ἔλκυστικά παιγνίδια· καὶ οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ εὐχαριστήσουν κατὰ τὴν πρωτοχρονιὰν τὰ παιδιὰ των, θέλουν νὰ ἀγοράσουν. Ἄλλὰ δὲν ἤξεύρουν πολλάκις τί νὰ προτιμήσουν· ἐπειδὴ δὲ οἱ περισσότεροὶ νομίζουσι, ὅτι τὰ παιγνίδια οὔτε καλὸν κάμνουν οὔτε κακόν, ἀλλὰ χρησιμεύουν διὰ νὰ περνοῦν τὰ παιδιὰ τὸν καιρὸν των, τὰ ἐρωτοῦν τί θέλουν. Ἄλλὰ αἱ παιδιαὶ καὶ τὰ παιγνίδια, δηλαδὴ τὰ ὄργανα τῶν παιδιῶν, ἔχουν μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδιῶν. Τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαῖον καὶ ἡ πλήρης αὐτοῦ ἐξέτασις θὰ ἐξέτεινε πολὺ τὸν λόγον· διὰ τοῦτο θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ νὰ ἐξετάσωμεν ἰδίως τὰς παιδιαὶ καὶ τὰ παιγνίδια τῶν μικρῶν κατὰ τὸν πρὸ τῆς φοιτήσεώς των εἰς τὸ σχολεῖον χρόνον.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ παιδίον εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον ἀσθενέστατον καὶ ὅτι τὰ διάφορα μέρη τοῦ ὄργανισμοῦ του εἶναι ἀτελέστατα ἀνεπτυγμένα. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν δὲ αὐτῶν χρησιμοποιεῖ τὸ παιδίον τὴν συναθροισζομένην διὰ τῆς τροφῆς πληθῶραν ζωτικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία παρακινεῖ εἰς

κίνησιν τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος καὶ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα· αἱ κινήσεις δ' αὐταὶ ἐνῶ ἀναπτύσσουν καταλλήλως τὸ σῶμα καὶ συγχρόνως ἀσκοῦν τὸ παιδίον εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μελῶν του, προπαρασκευάζουν προσέτι καὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἄλλων ὑψηλοτέρων λειτουργιῶν καὶ προκαλοῦν καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τὸ μικρόν· δι' αὐτὸ δὲ αἱ τοιαῦται κινήσεις καταντοῦν παιδιαί. Οὕτω τὸ παιδίον ὄχι μόνον κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ὑπάρξεώς του παίζει μὲ τὰς χεῖράς του, τοὺς πόδας κλ. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τινα ἔτη ἀσχολεῖται μόνον μὲ παιγνίδια. Ἐξ ἄλλου εἶναι γνωστόν, ὅτι ὅσον μικρότερον τὸ παιδίον, τόσοσιν μεγαλυτέρα ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐνηλίκου· δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἡ διαπαιδαγώγησις πρέπει ν' ἀρχίσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἐνωρίτερον. Ἐπειδὴ δὲ τὰ παιγνίδια ἀποτελοῦν ὅλον τὸν κόσμον τοῦ παιδίου, εἶναι εὐλογον ὅτι δι' αὐτῶν ἰδίως δυνάμεθα νὰ ἐπιδράσωμεν ἐπὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς του ἀναπτύξεως. Τὴν σκέψιν αὐτὴν ἐνισχύει καὶ ἡ παρατήρησις, ὅτι τὰ παιδία δὲν συμμορφώνονται τόσοσιν πρὸς τὰς συμβουλάς, ὅσον πρὸς τὰς ἐντυπώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος προσπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις των· ἂν λοιπὸν διαπλάσωμεν τὸ περιβάλλον των ὅπως πρέπει, μὲ κατάλληλα παιγνίδια, τότε δυνάμεθα σπουδαίως νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν κατάλληλον πνευματικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν.

Ἄλλὰ ἡ ἐκλογὴ τῶν καταλλήλων παιγνιδίων δὲν εἶναι εὐκόλος· ἀπὸ τὴν πληθὺν τῶν παιδικῶν ἀθροισμάτων, ποῦ μᾶς παρουσιάζει τὸ ἐμπόριον, πολλὰ δὲν παρέχουν καμμίαν ὠφέλειαν, ἄλλα δὲ εἶναι ἐπιβλαβῆ, διότι παρέχουν εἰς τὰ παιδία ψευδεῖς ἐντυπώσεις διὰ τὴν χρησιμοποίησιν καὶ τὴν στερεότητα τῶν πραγματικῶν ἀντικειμένων, καὶ ἄλλα ὡς πολὺ εὐθραύστα προξενοῦν μεγαλυτέραν λύπην, ὅταν μετ' ὀλίγον σπάσουν, ἀπὸ τὴν χαράν, τὴν ὁποῖαν ἐν ἀρχῇ διήγειραν. Διὰ νὰ ἀνεύρωμεν δὲ τὰ καταλληλότερα παιγνίδια, θὰ ἐξετάσωμεν πρῶτον τὰ διάφορα εἶδη τῶν παιδιῶν, δεύτερον τὰς τάσεις καὶ τὰς διαθέσεις τῶν παιδιῶν εἰς ἐκάστην περίοδον τῆς ἀναπτύξεώς των καὶ τὰς παιδιάς, αἵτινες θὰ προάγουν ἐπωφελῶς τὰς τάσεις ταύτας· τὰ παιγνίδια δὲ

τῶν παιδιῶν τούτων θὰ εἶναι τὰ καταλληλότερα δι' ἐκάστην ἡλικίαν τοῦ παιδίου.

*
* *

Αἱ παιδιαί.—Αὐταὶ εἶναι τόσον πολλαί, ὥστε δύσκολος ἀποβαίνει ἡ διάκρισις αὐτῶν κατὰ τάξεις. Συνήθως διαίρουσιν εἰς τέσσαρας τάξεις.

Εἰς τὴν πρώτην τάξιν περιλαμβάνονται αἱ παιδιαὶ τῶν αἰσθήσεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ ἄσκησις τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων· διὰ τῶν παιδιῶν τούτων ἀπασχολοῦνται γενικῶς τὰ αἰσθητήρια ὄργανα ἢ στρέφονται πρὸς ὄρισμένας ἐντυπώσεις, ἤχους (π. χ. τοῦ ὄρολογίου), χρώματα, εἰκόνας, κινήσεις, ὄσμάς, γεύσεις κτλ.

Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ἀνήκουν αἱ παιδιαὶ κινήσεως, διὰ τῶν ὁποίων ἀσχοῦνται τὰ κινητήρια ὄργανα τοῦ σώματος· μεταβατικαὶ δὲ παιδιαὶ ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὴν δευτέραν τάξιν εἶναι ἐκεῖναι, μὲ τὰς ὁποίας τὰ παιδιά παίζοντα παράγουν χρώματα ἢ ἤχους π. χ. μὲ τὴν ῥοκάναν ἢ ὅταν δένουν κἀνθαρὸν καὶ τὸν ἀφήνουν νὰ πετᾷ διὰ νὰ τὸν ἀκούουν νὰ βοῆζῃ κτλ. Στοιχειωδεστάτη παιδιὰ κινήσεως εἶναι ἡ ἐκουσία κινήσις τῶν ἰδίων μελῶν τοῦ παιδίου. Ἀπὸ τὰς παιδιαὶς τρεξίματος, πηδήματος, σκιρτήματος, ἀναρριχήσεως, τὸ παιδίον προβαίνει εἰς τὴν κίνησιν διὰ τεχνητῶν μέσων, ὅποια εἶναι ἡ αἰώρα, τὰ ξυλοπόδαρα, τὰ ἔλκηθρα· εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν ἀνάγονται καὶ αἱ παιδιαί, κατὰ τὰς ὁποίας μετακινοῦνται, σύρονται, ὑφιοῦνται βάρη, εἴτε κινοῦνται διάφορα ἀντικείμενα, εἴτε κατενθύνονται πρὸς ὄρισμένον σκοπὸν, ὡς εἶναι τὰ μικρὰ χειραμάξια, αἱ σβοῦραι, οἱ βῶλοι, αἱ στεφάναι. Τρίτον εἶδος παιδιῶν κινήσεως εἶναι αἱ παιδιαὶ τῆς διαπλάσεως καὶ σχηματισμοῦ μορφῶν καὶ ἀντικειμένων· προσέτι αἱ παιδιαὶ τῆς συμπαραθέσεως μορφῆς, τῆς σκαφῆς, τοῦ σκαλισματος, τῆς κατασκευῆς οἰκοδομῶν, τῆς προπαρασκευῆς φαγητῶν κττ, ἥτοι ὅλαι ἐκεῖναι, διὰ τῶν ὁποίων τὸ παιδίον χρησιμοποιοῦν τὰ κινητήριά του ὄργανα ἐπιφέρει μεταβολὰς εἰς τὸν ἔξωτερικὸν κόσμον.

Εἰς τὴν τρίτην τάξιν ἀνάγονται αἱ λεγόμεναι πνευματικαὶ

παιδιαί, δηλ. ἐκεῖναι, διὰ τῶν ὁποίων ἀσκεῖται ἡ βούλησις καὶ τὸ συναισθητικόν· π. χ. αἱ παιδιαί, διὰ τῶν ὁποίων δοκιμάζεται ἡ δύναμις τῆς θελήσεως πρὸς ὑπερνίκησιν δυσχερειῶν, πρὸς ἐγκαρτέρησιν εἰς τοὺς πόνους, ὅπως εἶναι ἡ προσέγγισις εἰς τὸ φῶς ἢ θερμὰ ἀντικείμενα, αἱ παιδιαί προσδοκίας καὶ ἐκπλήξεως (τὸ κρυφτό καὶ ἄλλαι παιδιαί ἀναζητήσεως)· εἰς τὰς πνευματικὰς παιδιαὺς κατατάσσονται καὶ αἱ τῆς ἐπαναλήψεως παλαιῶν ἢ νέων σειρῶν παραστάσεων, τῆς ἀναμνήσεως καὶ ἀναγνωρίσεως καὶ τελευταῖον αἱ τῆς διανοήσεως, αἵτινες ἀποτελοῦν τὴν ἀνωτέραν βαθμίδα τῶν πνευματικῶν παιδιῶν· τοιαῦται εἶναι αἱ λύσεις αἰνιγμάτων, καὶ αἱ παντοειδῶν ὑπολογισμῶν καὶ εὐρέσεως παιδιαί, ἡ παιγνιώδης ἀπομίμησις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου δι' ἰχνογραφήσεως, ζωγραφίας, ὁμοιωμάτων κτλ.

Εἰς τὰς τρεῖς ταύτας τάξεις τῶν παιδιῶν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει μόνον ἡ ἐνέργεια τοῦ παίζοντος παιδίου, ἐνῶ εἰς τὴν τετάρτην τάξιν κατατάσσονται ὅσαι λαμβάνουν ὑπ' ὄψει τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους· τοιαῦται εἶναι αἱ ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι ἀγωνιστικαὶ παιδιαί, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιζητεῖ ὁ εἰς νὰ καταβάλῃ σωματικῶς ἢ πνευματικῶς τὸν ἀντίπαλόν του, αἱ σκαπτικαὶ παιδιαί, αἱ παιδιαί κυνηγίου, ἀπομιμήσεως κτλ. αἱ ὁποῖαι ὅλαι δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν παιδιαί ἐπικοινωνίας.

Αἱ διάφοροι ὅμως αὗται τάξεις τῶν παιδιῶν δὲν διακρίνονται ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε ἡ μία ν' ἀποκλείῃ τὴν ἄλλην· π. χ. ἡ ἐλκηθοδρομία εἶναι βεβαίως παιδιὰ κινήσεως, ἀλλὰ συγχρόνως διὰ τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ἡ ταχεῖα κίνησις, διὰ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως πρὸς ὑπερνίκησιν δυσχερειῶν εἶναι καὶ πνευματικὴ παιδιὰ· διὰ δὲ τῆς μετ' ἄλλων παιδιῶν ἐλκηθοδρομίας ἀποβαίνει καὶ παιδιὰ ἐπικοινωνίας.

*
* *

Αἱ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἡλικίαν τοῦ παιδίου κατάλληλοι παιδιαὶ καὶ παιγνίδια. — Κατὰ τὴν πρώτην περιόδον τῆς νηπιακῆς ἡλικίας τὸ παιδίον κινεῖ ὄχι μόνον τοὺς

πόδας, και τὰς χεῖρας, ἀλλὰ και τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν ἐντύπωσιν τοῦ φωτός και κατὰ μικρὸν συνηθίζει νὰ συνδέῃ τὰς ἐντυπώσεις τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὰς κινήσεις τῶν χειρῶν· συγχρόνως δὲ ἡ ἀκοὴ και αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις ἀναπτύσσονται· τότε θέλει τὸ παιδίον ὅλα τὰ πράγματα νὰ λαμβάνῃ, νὰ σπρώχνῃ, νὰ σείῃ, νὰ κτυπᾷ· συγχρόνως δὲ ἐπιζητεῖ νὰ πληροῖ τὰς αἰσθήσεις του μὲ παντοειδεῖς ἐντυπώσεις· νὰ ἀκούῃ τόνους ἢ ἤχους, νὰ βλέπῃ φῶς, χρώματα, μορφάς, νὰ δοκιμάζῃ μὲ τὸ στόμα ὅτι τύχη, νὰ ἐξετάζῃ μὲ τὴν χεῖρα τὰ ὀμαλά, τραχέα, ἑλαφρά, βαρέα κτλ.

Διὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς πρώτης ἀναπτύξεως τῶν κινητηρίων και αἰσθητηρίων ὀργάνων, ὅτε τὸ παιδίον ἀσχολεῖται μὲ τὴν πρώτην τάξιν τῶν παιδιῶν, δὲν χρειάζονται παιγνίδια παριστῶντα πιστὰς ἀπεικονίσεις διαφόρων ἀντικειμένων, διότι τὸ νήπιον δὲν γνωρίζει τὰ ἀντικείμενα ταῦτα, και δεύτερον διότι δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν ποικιλίαν τῶν φυσικῶν μορφῶν. Διὰ τοῦτο ἀπλᾶ παιγνίδια ἀπὸ ποικίλην ὕλην, π. χ. μικροὶ κύκλοι διαφόρου μεγέθους ἢ βάρους, λεῖοι ἢ τραχεῖς, δίσκοι, σφαῖραι, κύλινδροι, μικρὰ παιγνίδια ὠσειδῆ κτλ., τὰ ὁποῖα δύναται τὸ μικρὸν νὰ φέρῃ εἰς τὸ στόμα του, εἶναι κατάλληλα διὰ νήπια 3 - 6 μηνῶν.

Ἀπὸ τοῦ ἔκτου μηνὸς τῆς ἡλικίας, ὅτε ἀρχίζουν παιδια μεταβατικὰ ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὴν δευτέραν τάξιν, δύναται νὰ δοθοῦν εἰς τὰ νήπια τὰ ἀπλούστερα πρὸς παραγωγὴν ἤχων παιγνίδια· π. χ. σήμαντρα, κωδωνίσκοι, κοῖλαι σφαῖραι μὲ σφαιρίδια κτλ. Προσέτι δὲ ἀπὸ κόμμι ἢ ξύλον κατασκευασμένα διάφορα ζῶα, πλεκτὰ ἢ ξύλιναι κοῦκλαι, καραγκιόζηδες. Ἀλλὰ τὰ παιγνίδια τῆς ἡλικίας αὐτῆς πρέπει νὰ εἶναι περισσότερον στερεὰ παρὰ κομψὰ και τοιαῦτα ὥστε νὰ πλύνωνται· κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν παιγνιδίων ποὺ παράγουν ἤχους, πρέπει νὰ προτιμῶνται ὅσα παράγουν λεπτοὺς και ποικίλους ἤχους, διότι δι' αὐτῶν ὀξύνεται ἡ ἀκοὴ και συνηθίζουν τὰ παιδιά καλύτερον εἰς τὴν ἐκφορὰν τῶν φθόγγων.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἀναπτύσσεται ἡ τάσις πρὸς διαμελισμὸν τῶν ἀντικειμένων

καὶ διάλυσιν αὐτῶν εἰς τὰ μέρη των ἢ ἀναλυτικῇ αὐτῇ ὁρμῇ αὐξάνει μὲ τοὺς πρώτους βηματισμοὺς τῶν παιδίων, καὶ ἂν μὴ καταλλήλως καθοδηγηθῆ, ἀποβαίνει ἀχόρταγος εὐχαρίστησις καταστροφῆς. Δυστυχῶς τὰ κατάλληλα διὰ τὴν τάσιν ταύτην παιγνίδια εἶναι πολὺ ὀλίγα· ὑπάρχουν ὅμως μερικὰ παιγνίδια ἐντὸς κυτίων καὶ παιγνίδια κύβων κατὰ τὰ ὁποῖα κύβοι ἢ καὶ ἄλλα πράγματα εἰς ἀρκετὸν ἀριθμὸν τίθενται τὸ ἐν ἐντὸς τοῦ ἄλλου προσέτι καὶ ξύλινα κοῦκλαι, τῶν ὁποίων τὰ μέρη δύνανται νὰ τίθενται τὸ ἐν ἐντὸς τοῦ ἄλλου.

Τὰς σαφεστέρας ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ἀποκτᾷ τὸ παιδίον διὰ τῆς ἀναλυτικῆς ὁρμῆς, ἀρχίζει μετὰ τινα χρόνον νὰ χρησιμοποιοῖ ἀρχίζει δηλ. νὰ ἐνεργῇ ἢ φαντασία καὶ ἢ διανόησις καὶ τότε ἀσχολεῖται καὶ μὲ παιδιὰς τοῦ τρίτου εἴδους τῶν παιδιῶν κινήσεως. Τότε τὸ παιδίον κάμνει τὰς πρώτας προσπαθείας νὰ δημιουργῇ, αἱ ἀναλυτικαὶ τοῦ παιδίου γίνονται συνθετικαί, ἤτοι ἀναφαίνεται ἡ ὁρμὴ πρὸς διάπλασιν νέων μορφῶν, σχημάτων, ἀντικειμένων κλπ. Ἄμμος, ξυλάρια, λιθάρια, ὄστρακα κτ. εἶναι τὸ ἐν ἀρχῇ χρησιμοποιούμενον ὑλικόν. Διὰ τῆς ὑγρᾶς ἄμμου κατασκευάζονται βουνά, σήραγγες, τάφροι, τείχη, διὰ τῶν ξυλαρίων οἰκοδομήματα, διὰ τοῦ ὕδατος ποταμοί, λιμένες, τέλματα, καὶ ἐν γένει πράγματα, τὰ ὁποῖα προσέπεσαν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν παιδίων.

Τὸ καταλληλότερον ὑλικόν διὰ τοιαύτας παιδιὰς εἶναι ἡ ἄμμος ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου χρησιμοποιουμένη δι' αὐτάς.¹ Ἄμμος καθαρὰ εἰς τὸ ὑπαιθρον ἢ ἐντὸς κιβωτίου κατ' οἶκον παρέχει ἀνέκφραστον θέλητρον καὶ πλείστας ὠφελείας εἰς τὸ παιδίον· ἐνισχύει τοὺς μῦς, προάγει τὴν ἐπιδεξιότητα τῆς χειρός, γυμνάζει τὴν ὄρασιν καὶ τὴν ἀφῆν καὶ ἐνδυναμώνει τὴν προσοχήν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι μέγαν κακόν, ἂν ὕπαινη ὁ μικρὸς τὰς χεῖρας ἢ τὸ φόρεμα. Βοηθητικὰ ἐργαλεῖα τῶν διὰ τῆς ἄμμου παιδιῶν εἶναι μικρὸν πτυάριον, κάδος, μικρὸν χειραμάξιον κτ.

¹ I. Κακριδῆ: Ἑλλ. παιγνίδια, Ἡμερολ. Μ. Ἑλλάδος σ. 161, 1925.

Πρὸς πλαστικὰς μορφὰς δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὄχι μόνον ἀπὸ μεγαλύτερα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παιδιὰ 3 - 4 ἐτῶν ἢ πλαστιλίνη καὶ νὰ συντελέσῃ πρὸς διασάφησιν τῶν ἐντυπώσεων τῶν καὶ δημιουργίαν νέων ἰδεῶν. Ὅταν τὸ παιδίον ὑπερβῇ τὰς πρώτας τεχνικὰς δυσκολίας τῆς λίαν εὐπλαστοῦ ταύτης ὕλης, δὲν ὑπάρχει ζῶν ἢ ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ δύναται νὰ παραστήσῃ μὲ αὐτὴν. Καὶ μὲ πηλὸν βεβαίως δύναται νὰ παραστήσῃ μορφὰς τὸ παιδίον· ἀλλὰ δὲν συνιστᾶται οὗτος, πρῶτον μὲν διότι ἑυπαίνει καὶ δεύτερον διότι ἀμέσως ξηραίνεται· ἐνῶ ἡ πλαστιλίνη μένει πάντοτε εὐπλαστος καὶ δύναται πολλάκις ποικίλως νὰ χρησιμοποιηθῇ.

Διὰ τὰς πλαστικὰς παιδιὰς κατάλληλα εἶναι τὰ παιγνίδια τῶν ψηφιδωτῶν καὶ τὰ οἰκοδομικὰ παιγνίδια. Ὑπάρχουσι παιγνίδια ψηφιδωτῶν μὲ μικρὰς πλάκας καὶ ἄλλα μὲ σφαιρίδια· αὐτὰ εὐχαριστοῦν μὲ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων τῶν καὶ συγχρόνως ἀναπτύσσουσιν εἰς παιδιὰ 2 - 3 ἐτῶν τὴν ἱκανότητα πρὸς ἀντίληψιν καὶ διάκρισιν. Διὰ τὰ οἰκοδομικὰ παιγνίδια κατάλληλα εἶναι τὰ ἀπλᾶ πρὸς οἰκοδομὰς κιβώτια, ἐκ τῶν ὁποίων προτιμότερα τὰ περιέχοντα κύβους κιβώτια τοῦ Φρέβελ. Ἀλλὰ καὶ ὀλίγα δωδεκάεδρα λιθίνων ἢ ξυλίνων κύβων ἐκπληροῦν τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἀρκεῖ νὰ εἶναι μερικοὶ διαγωνίως χωρισμένοι, διὰ νὰ χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀπεικόνισιν στέγης.

Διὰ παιδιὰ 3 - 4 ἐτῶν ἀρμόζουσιν συνθετώτερα οἰκοδομικὰ κιβώτια π. χ. κατασκευῆς γεφυρῶν, ἀμαξῶν, πλοίων, καὶ τὰ μεγάλα ξύλινα οἰκοδομικὰ κιβώτια, μὲ τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται πύργοι καὶ οἰκίαι πολυμερεῖς· ταῦτα ἀναπτύσσουσιν τὴν παραγωγικὴν φαντασίαν καὶ τὴν δημιουργικὴν ἱκανότητα τῶν παιδίων. Δι' ὄριμωτέρους δὲ τὴν ἡλικίαν παῖδας εἶναι τὰ οἰκοδομικὰ κιβώτια, τὰ ἔχοντα ξενόγλωσσον τὴν ἐπιγραφὴν «τέχνη καὶ παιδιὰ»· αὐτὰ εὐκολύνουσιν τὴν κατανόησιν τῶν οἰκοδομικῶν ἑνθιμῶν καὶ εἶναι ἀξιόλογον βοήθημα τῆς διδασκαλίας τῆς ἱστορίας· μορφώνουσιν δὲ τὴν διάνοιαν πρὸς κατανόησιν τοῦ κάλλους τῶν ἐξόχων οἰκοδομημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνήγειραν οἱ σπουδαιότεροι καλλιτέχνηται τοῦ κόσμου.

Κατὰ τὴν περίοδον τῶν πλαστικῶν παιδιῶν ἀρχίζει νὰ ἀναπτύσσεται καὶ ἡ ὄρμη τῆς ἐνσυνειδήτου μιμήσεως, ἥτις εἰσάγει ὅλως στοιχειωδῶς τὸ παιδίον εἰς τὰς παιδιάς τῆς τρίτης καὶ ἐν μέρει τῆς τετάρτης τάξεως καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ παιδίον ἀπομιμείται ἀψυχα ἀντικείμενα π. χ. διὰ τῆς ἄμμου βουνά, διὰ τῶν κύβων οἰκίας, ἔπειτα δὲ ἀπομιμείται ζῶα καὶ ἀνθρώπους, γαυγίζει, βελάζει, περιπατεῖ μὲ τὰ τέσσαρα, πετᾷ ὡς πτηνὸν κτλ. ἄλλοτε μιμείται τὸν πατέρα του ἀναγινώσκοντα τὴν ἔφημερίδα, τὴν μητέρα του κλάουσαν οὕτω τὸ παιδίον διὰ τῆς ἀπομιμήσεως παντός, τὸ ὅποιον διεγείρει τὸ ἐνδιαφέρον του, ἀντιλαμβάνεται πῶς γίνεται ἐκάστη ἐνέργεια καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τούτων, ἀποκτᾷ γνώσεις, δεξιότητας καὶ συνηθείας εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ, ἀποκτᾷ κοινωνικὴν συνείδησιν καὶ ἀρχίζει νὰ διαπλάσῃ τὸν χαρακτῆρά του.

Τὰ ἀρμόζοντα διὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἀναπτύξεως παιγνίδια εἶναι τὰ ἀπεικονίζοντα ζωϊκὰς μορφὰς ἢ ὄργανα διαφόρων ἀσχολιῶν ταῦτα εἶναι τόσο πολλὰ, ὥστε δύσκολον εἶναι νὰ ἀπαριθμηθοῦν π.χ. ὁμοιώματα ζῶων μεμονωμένων ἢ κατ' ἀγέλας ἢ ζώντων εἰς τὰς φωλεὰς των, ποίμνια εἰς μάνδρας, ἄγρια ζῶα εἰς τὸ κυνήγιον, πόλεις, χωρία προσέτι ἔξαρτύσεις καὶ ὄργανα τῶν ἐνηλίκων διὰ τὰς τοιαύτας ἀσχολίας, ἄλλα μικρότερα, ὥστε νὰ φέρονται ἀπὸ τὰ παιδιά, ὡς σπάθαι, τουφέκια, τύμπανα, ἐργαλεῖα κηπουρικῆς ἢ διαφορῶν τεχνῶν κτλ. Ἐν τούτοις ἀπὸ τὸ ἄπειρον πλῆθος των ἐκ ξύλου, πεπιεσμένου χάρτου, πορσελάνης, κόμμεως καὶ ἄλλων ὕλων τοιούτων παιγνιδίων εἴτε τῶν ἐπενδεδυμένων μὲ δέρμα ἢ ὑφασμα, πολὺ ὀλίγα ὑπάρχουν, τὰ ὅποια ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον δι' αὐτῶν σκοπόν.

* * *

Ἡ κυριωτέρα ἔλλειψις τῶν παιγνιδίων τούτων εἶναι ἡ τελειότης των, ἢ ὅποια πολλάκις τόσο προχωρεῖ, ὥστε καὶ αἱ ἐλάχισται λεπτομέρειαι τῶν μορφῶν τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῶν ζῶων νὰ ἀποδίδονται. Ἄλλὰ τὸ παιδίον

ἀρέσκειται πολλάκις περισσότερον εἰς σκαμνίον, τὸ ὁποῖον φαντάζεται καὶ ὡς ἵππον καὶ ὡς οἰκίαν, καί, ὅταν τὸ θέσῃ ἀνάποδα, ὡς κλίνην ἢ ἀμάξιον ἢ πλοῖον, παρὰ εἰς ἔν τέλειον ἠμοίωμα ἵππου μὲ δέρμα καὶ μὲ ἐφρίππιον, τὸ ὁποῖον μόνον ὡς ἵππος δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ. Ὡστε τὰ τέλεια ἀνθρωποειδῆ ἢ ζωόμορφα παιγνίδια μᾶλλον βλάπτουν, ἐπειδὴ καθιστοῦν ἀδύνατον τὴν ἐνέργειάν τῆς δημιουργικῆς φαντασίας τῶν παιδίων. Ἐν γένει δὲ τὰ παιγνίδια τὰ λεπτολόγως καὶ τελείως ἐξειργασμένα δὲν εἶναι ἀξιόσυστατα.

Ἀπὸ τοιαύτας σκέψεις παρακινούμενοι ἀξιόλογοι Εὐρωπαῖοι καλλιτέχναι ἤρχισαν ἀπὸ τινος χρόνου νὰ κατασκευάζουν τὰ τοιαῦτα παιγνίδια οὕτως, ὥστε νὰ παρουσιάζουν μόνον τὰς κυρίας γραμμὰς καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν παριστανομένων ὄντων, μὲ τρόπον πού καλλιτέχνη μόνον δύναται νὰ κατορθώσουν αὐτό. Βεβαίως ὑπολείπονται ἀκόμη πολλὰ νὰ κατορθωθῶν ἐπὶ τῶν παιγνιδίων τούτων, καί, ἐπειδὴ ἡ τέχνη δὲν κατέληξεν εἰς ὀριστικὰ συμπεράσματα, ἠδύνατο καὶ διὰ τοὺς ἰδικούς μας καλλιτέχνας νὰ ὑπάρξῃ ἔν τούτῳ στάδιον ἐνεργεία.

Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ἰσχύουν καὶ διὰ τὰς κούκλας, τὸ κατ' ἐξοχὴν παιγνίδιον τῶν κορασίων, μὲ τὸ ὁποῖον αὐτὰ μιμούμενα τὴν μητέρα των καὶ ἄλλας γυναῖκας γνωστὰς συνηθίζουσι εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον καὶ τὰς γυναικείας ἀσχολίας. Διὰ νὰ μὴ παρασύρουν ὅμως αἱ κούκλαι εἰς ματαιοδοξίαν καὶ ἄλλα ἐλαττώματα, ἀλλὰ διὰ νὰ προαγάγουν τὴν αἰομικότητα καὶ ν' ἀναπτύξουν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν οἰκοκυρωσίνην, πρέπει νὰ εἶναι ἀπλαῖ καὶ μὲ ἀπλᾶ φορέματα, προσέτι δὲ στερεαί, ὥστε τὸ κοράσιον νὰ δύναται νὰ τὰς μεταχειρισθῇ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, διὰ τὰς ὑποίας ἡ ὁρμὴ τῆς μιμήσεως τὸ παρακινεῖ νὰ τὰς χρησιμοποιήσῃ. Ὅσον πλουσιώτερα καὶ τελειότερα εἶναι ἡ κούκλα, τόσον ὀλιγώτερον παίζει μὲ αὐτὴν τὸ κοράσιον. Τῆς κούκλας συμπλήρωμα εἶναι τὸ μαγειρεῖον, ἢ αἰθουσα ὑποδοχῆς κλ., διὰ τὰ μεγαλύτερα κοράσια καὶ τὰ θέατρα κουκλῶν.

Ἀπὸ τῆς μιμήσεως ἄλλων ὄντων ἀναπτύσσεται εἰς τὸ παιδίον, κατὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ἡλικίας, καὶ

ἡ συνείδησις τῆς ἰδίας προσωπικότητος· τὸ παιδίον τότε ἀρχίζει νὰ ἀνακαλύπτῃ τὴν βούλησίν του· κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον παρουσιάζεται κατὰ πρῶτον καὶ τὸ πείσμα, τὸ ὁποῖον συνήθως κατὰ τρόπον πολὺ ἀνεπιτυχῆ δυστυχῶς καταπολεμεῖται ἀπὸ τοὺς γονεῖς.

Τὸ παιδίον ἀντιλαμβάνομενον, ὅτι μὲ τὴν θέλησίν του κατορθώνει νὰ κάμῃ κάτι, θέλει νὰ δοκιμάσῃ παίζον ἐπὶ πόσῃ ἔκτασιν διὰ τῆς ἐνεργείας του δύναται νὰ ἐπιφέρῃ μεταβολάς· οὕτω δὲ ἀρχίζει νὰ ῥίπτῃ διάφορα ἀντικείμενα· ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου ἔτους τὸ παιδίον εὐχαριστεῖται νὰ ῥίπτῃ παιγνίδια, πειρούνια, πινάκια καὶ νὰ ἀκούῃ τὸν κρότον, τὸν ὁποῖον παράγουν. Ἀπὸ τοῦ ῥιψίματος πρὸς τὰ κάτω, ἀναπτύσσεται εἰς τὸ παιδίον ἡ τάσις πρὸς τὸ ῥίπτειν μακρὰν, ἣτις καταντᾷ πολλάκις ἐπικίνδυνος εἰς τὰ ἰζάμια καὶ τοὺς καθρέπτας. Κατόπιν ἀναπτύσσεται ἡ τάσις τοῦ ῥίπτειν πρὸς ὄρισμένον στόχον. Τότε δὲ εἶναι ὠφέλιμα παιγνίδια προάγοντα τὴν ἰκανότητα εἰς τὸ νὰ σημαδεύουν, μὲ τὰ ὁποῖα εὐκολύνεται ἡ ἀπόκτησις τῆς ἰκανότητος πρὸς ταχεῖαν καὶ σκόπιμον ἐνέργειαν, δξύνεται ἡ παρατηρητικότης καὶ αὐξάνει ἡ δύναμις τῆς προσοχῆς. Τοιαῦτα παιγνίδια εἶναι οἱ βόλοι, αἱ ἀμάδες, οἱ δίσκοι, τόπια ἐκ κόμμεως ἢ δέρματος, ποδόσφαιρα, κρόκετ, τέννις.

Πρὸς τὰ τοιαῦτα παιγνίδια συγγενῆ εἶναι ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα περιέχεται ἰδιαιτέρος τρόπος κινήσεως, ὡς εἶναι ἡ στεφάνη, ὁ μετὰ λαβῆς τροχός, ἡ σβοῦρα, ἔν τινι δὲ μέτρῳ καὶ τὰ τροχοπέδιλα, ἡ κούνια καὶ τὰ ξυλοπόδαρα· ἐπειδὴ δὲ μὲ αὐτὰ καὶ ἰδίως μὲ τὴν σβοῦραν ὁ παῖς εὐκόλως φαντάζεται ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του ζωντανόν τι πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ὑποκύπτει εἰς τὴν δυνάμιν του, διὰ τοῦτο ταῦτα συντελοῦσι τὰ μέγιστα πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς βουλήσεως, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν, ἐνῶ εἶναι τῆς δευτέρας τάξεως παιγνίδια, ἀποβαίνουν καὶ τῆς τρίτης.

Ἄλλὰ μὲ τὴν πρόοδον τῆς ἡλικίας ἀναπτύσσεται περισσότερο καὶ ἡ διάνοια· τὸ παιδίον θέλει νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν ἐκάστου φαινομένου καὶ ἐρωτᾷ διὰ κάθε πρᾶγμα τὸ διατί

τότε αναφαίνεται ἡ καὶ ὀρμὴ πρὸς ἀνερεύνησιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ παιδίου διὰ τὰ μηχανικὰ παιγνίδια· αὐτὰ δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως εἶναι ὠφέλιμα, διότι χρησιμεύουν καὶ ὡς προπαιδεῖα διὰ τὴν τεχνικὴν παιδείουσιν, ἢ ὅποια εἶναι σήμερον ἀπαραίτητος διὰ κάθε πολιτισμένον ἄνθρωπον· τοιαῦτα παιγνίδια εἶναι σιδηρόδρομοι, αὐτοκίνητα, ἄμαξαι, πλοῖα ἢ ζῶα κινούμενα μὲ μηχανισμόν καὶ μηχαναὶ διάφοροι· δυστυχῶς τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι πολὺ εὐθραυστα, ὥστε χαλοῦν, ὅταν τὸ διψῶν ἀπὸ γνώσεως παιδίον θέλῃ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐρευνητικὴν τοῦ ὀρμὴν καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὸν μηχανισμόν των· ἐν τούτοις πληροῦν τὸν προορισμόν των, ἐὰν τὸ παιδίον ἀνεύρη τι νέον ἐν αὐτοῖς ἢ κατορθώσῃ κάπως νὰ τὰ ἀπομιμηθῇ. Ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ δίδωμεν τοιαῦτα μηχανικὰ παιγνίδια, τὰ ὅποια νὰ ἐννοοῦν ἐντελῶς οἱ παῖδες μας· ἀρκοῦν ὅσα ἀκατάληπτα παρουσιάζει εἰς αὐτοὺς ὁ κόσμος.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν τοιούτων τάσεων κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδίων, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν τῶν παιγνιδίων των καὶ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὰς κλίσεις μερικῶν παιδίων. Βεβαίως πολλάκις κλίσεις τινὲς προέρχονται μόνον ἀπὸ τὸ περιβάλλον ἢ παρουσιάζονται προῶρως ἕνεκα ἐλαττωμάτων τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ ὑποβοηθῆται ἡ ἀνάπτυξις των μὲ παιγνίδια. Συνήθως ὅμως, ὅταν ἀναφαίνωνται εἰς τὴν κατάλληλον ἡλικίαν, φανερόνουν φυσικὰς προδιαθέσεις πρὸς ὠρισμένον εἶδος ἐνασχολήσεων καὶ ἰδιοφυίαν, εἰς τὴν ὁποίαν παίζει σπουδαῖον ρόλον πολλάκις καὶ ἡ κληρονομικότης. Ἐὰν τὸ παιδίον δεικνύῃ ἰσχυρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν λύσιν τεχνικῶν προβλημάτων, πρέπει νὰ τοῦ παρέχωμεν ἰδίως μηχανικὰ παιγνίδια· ἐὰν δεικνύῃ φανεράν προτίμησιν πρὸς τὰς ἐντυπώσεις τῆς ὁράσεως, τὰ χρώματα καὶ τὰς μορφάς, πρέπει νὰ τοῦ δώσωμεν βιβλία μὲ εἰκόνας, τετράδια καὶ εἶδη ζωγραφικῆς, ἐὰν δὲ ἄλλο τι προσέχη κυρίως εἰς τοὺς ἤχους καὶ τοὺς τόνους, νὰ τοῦ προσφέρωμεν μικρὰ μουσικὰ ὄργανα κ.τ.τ. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο δὲν θὰ ἐμποδίξῃ καὶ ἄλλα παιγνίδια νὰ δίδωνται

μετά τινα χρόνον εἰς τὰ παιδιά αὐτά, διὰ νὰ μὴ γίνεταί μονομερῆς ἢ ἀνάπτυξις τῶν.

*
* *

Ταῦτα εἶναι τὰ κυριώτερα παιγνίδια ἀπὸ τὰ κατάλληλα διὰ τὰ παιδιά μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν. Γενικῶς δὲ περὶ τῶν παιγνιδίων παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

1) ὅτι παντελῆς ἔλλειψις αὐτῶν βλάπτει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδίου· διότι τοῦτο τότε παίζει καθ' ἄρχαίς μὲ τὰ καθίσματα, τὰ πηρούνια κτ., ἔπειτα δέ, ἔπειδὴ δὲν ἔχει νέας ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸν ἰδικόν του κόσμον, παραδίδεται ἐντελῶς εἰς τὰ πλάσματα τῆς φαντασίας του, τὰ ὅποια εἶναι ὅλως ξένα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ οὕτω γίνεται φαντασιοσκόπον καὶ μυστικοπαθές· 2) ὅτι δὲν πρέπει παραπολλὰ παιγνίδια νὰ δίδωμεν συγχρόνως εἰς τὰ παιδιά· διότι, ὅταν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀφήνουν τὸ ἓν καὶ λαμβάνουν τὸ ἄλλο, συνηθίζουν νὰ θέλουν νὰ ἀλλάσσουν συχνὰ ἀσχολίας, δὲν συνηθίζουν νὰ ἐμβαδύνουν εἰς τὰ πράγματα καὶ νὰ ἀποκτοῦν σαφεστέραν αὐτῶν ἀντίληψιν, γίνονται ἐπιπόλαια, ἀσθενῆ τὴν θέλησιν καὶ ἀπρόσεκτα· 3) ὅτι ὅταν ἐπὶ τινα χρόνον ἀσχοληθῶν τὰ παιδιά μὲ παιγνιδίον τι, τὸ βαρύνονται καὶ δὲν τὸ θέλουν πλέον· τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ παιγνίδιον τοῦτο ἐπετέλεσε τὸν προορισμόν του, δηλαδὴ ἀνέπτυξε τὰ δι' αὐτὸ ἀσχοληθέντα μέρη τοῦ σώματος τοῦ παιδίου· τότε εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσωμεν ἄλλο παιγνίδιον· 4) ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀφήνωμεν τὸ παιδίον νὰ παίζει καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, νὰ εὐρίσκεται διαρκῶς εἰς φαντασιώδη κόσμον καὶ νὰ ἐξαντλῇ τὰς δυνάμεις του. Διὰ τοῦτο τὰ μεγαλύτερα ἰδίως παιδιά πρέπει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἐπαναφέρονται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς πραγματικότητος· ὀρθὸν δὲ εἶναι ἀπὸ ἐνωρίς νὰ μάθουν τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἐργασίας καὶ παιγνιδίου.